

Preventief bedrijfsbeleid: effectief bedrijfsbeleid?

Na de euforie over de groei van de werkgelegenheid in 2000 hebben de faillissementen van een aantal grote bedrijven in 2001 een maatschappelijke schokgolf veroorzaakt. Opnieuw rijst de vraag of dergelijke faillissementen te voorkomen zijn. In Vlaanderen heeft men een preventief bedrijfsbeleid in het leven geroepen met de oprichting van de Vlaamse Commissie voor Preventief Bedrijfsbeleid (VCPB) in 1985. Zij kreeg de opdracht mee ondernemingen aan te sporen tot een beleid gericht op het voorkomen van moeilijkheden die hun continuïteit kunnen bedreigen. Over het nut en de haalbaarheid van preventief bedrijfsbeleid verschillen de sociale partners in Vlaanderen van mening. Ook de huidige Vlaamse regering uit zijn twijfels en kondigde reeds in december 1999 aan het preventief bedrijfsbeleid te zullen evalueren. Recent heeft de minister van economie in het Vlaams Economisch Sociaal Overlegcomité (VESOC) meegedeeld dat de evaluatie in de komende maanden wordt uitgevoerd. In dit artikel wordt de maatschappelijke context van het ontstaan van de VCPB, de taken, de werkwijze en de resultaten geschetst. Tenslotte gaan we ook kort in op de maatschappelijke discussie over preventief bedrijfsbeleid.

Oorsprong en ontwikkeling van het Vlaams preventief bedrijfsbeleid

Oorsprong

In de eerste helft van de jaren zeventig verdubbelde bijna het aantal faillissementen in België (zie figuur 1). Een fenomeen dat zich zowel in de rest

van Europa voordeed als in de VSA (Allman, 1984; Marco, 1989).

De overheid vond dat er moest worden ingegrepen. Een van de initiatieven was de oprichting van de zogenaamde 'Dienst Knipperlichten' op het Ministerie van Economische Zaken. De werking ervan kwam nooit van de grond. Ondertussen vond in uitvoering van de grondswetswijziging van 1970 de economische decentralisatie (aanzet tot de latere gewestvorming) plaats. In zijn beginselverklaring van 27 januari 1978 pakte de Gewestelijke Economische Raad voor Vlaanderen (de voorloper van de SERV) het probleem opnieuw op (de aanleiding was het faillissement van Nobels-Peelman in St-Niklaas waar ongeveer 3 000 mensen werkten). De GERV pleitte voor een preventief beleid in plaats van een curatief beleid ten aanzien van ondernemingen met continuïteitsproblemen. In haar beleidsverklaring van 15 mei 1979 nam de toenmalige "Executieve van de Nederlandse Gemeen-

schap en het Vlaams Gewest" de idee over in haar krachtlijnen over het economisch en het werkgelegenheidsbeleid. Na hoorzittingen met de sociale partners legt de Vlaamse regering op 22 februari 1980 een bundel van 31 beleidsvoorstellen voor aan het 'Tewerkstellingsberaad', een contactforum tussen de overheid en sociale partners dat een maand later de naam "Vlaams Economisch en Soci-

aal Overlegcomité" (VESOC) kreeg. Tussen 1981 en 1985 spitst het sociaal overleg in het VESOC zich toe op drie domeinen: de arbeidsbemiddeling en de beroepsopleiding, het beleid voor ondernemingen in moeilijkheden en het industrieel- en wetenschapsbeleid. Dit overleg leidt ondermeer tot de oprichting van de VCPB bij decreet van 27 juni 1985 (B.S. 27.08.85) met als opdracht bedrijven aan te sporen tot een beleid gericht op het voorkomen van moeilijkheden. Haar bevoegdheid was beperkt tot ondernemingen in het Vlaams Gewest met 100 werknemers of meer die niet aan een specifieke controlewetgeving onderworpen waren. De Commissie werd uiteindelijk geïnstalleerd op 3 december 1986. Zij kreeg administratieve ondersteuning van ambtenaren behorend tot departement Financiën en Begroting van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

Het preventief bedrijfsbeleid betekende een wending in het werkgelegenheidsbeleid ingegeven door een zorgzamer beheer van de overheidsfinanciën. In plaats van bedrijven met acute continuïteitsproblemen overheidssteun te geven om arbeidsplaatsen te redden, wou men voorkomen dat ondernemingen in problemen komen om de werk-

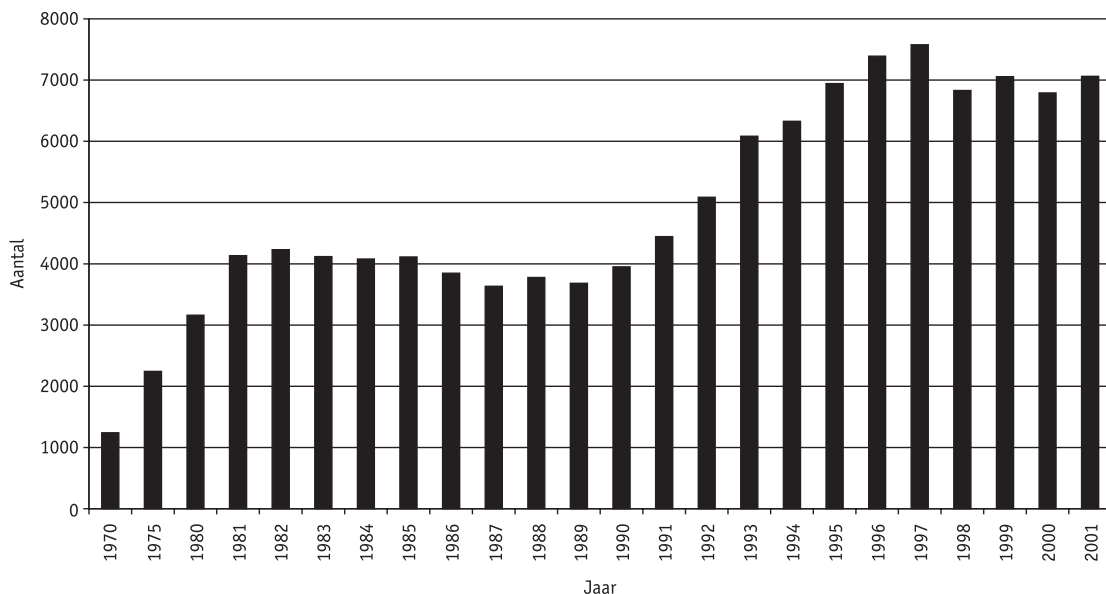
gelegenheid te vrijwaren. De overheid wenst tijdig geïnformeerd te zijn over probleembedrijven en hun overlevingskansen op termijn. Dit zou toelaten de omvang van overheidstussenkomsten bij herstructureringen te beperken door een *selectievere aanpak van overheidssteun*. Achterliggende logica hiervan: indien bedrijven tijdig hun problemen onderkennen kunnen ze vaak op eigen kracht de leefbaarheid herstellen. Wanneer dat niet kan is overheidssteun ter vrijwaring van de werkgelegenheid bij probleembedrijven enkel verdedigbaar als die bedrijven levensvatbaar zijn op termijn.

De evolutie in het preventief beleid

Motieven voor de reorganisatie van de VCPB in 1990

Bij de coalitiewisseling in 1989 kwam de VCPB onder de bevoegdheid van de Vlaamse minister van economie en werkgelegenheid. De minister hief het decreet van 1985 op en verving het door het "Decreet tot reorganisatie van de Vlaamse Commissie voor Preventief Bedrijfsbeleid" van 31 juli 1990 (B.S. 11.09.90).

Figuur 1.
Faillissementen in België 1970-2001

Dit Decreet voerde *drie belangrijke wijzigingen* door: de bevoegdheid van de VCPB werd uitgebreid tot de ondernemingen met 50 werknemers of meer, ondernemingen met uitgesproken continuïteitsproblemen moeten automatisch aan de Vlaamse regering worden gemeld en de minister van economie kon het verlenen van steun afhankelijk maken van de aanbevelingen die de VCPB eventueel aan de onderneming heeft gegeven.

Met de *bevoegdheidsuitbreiding naar middelgrote ondernemingen* kwam men gedeeltelijk tegemoet aan een vraag van de vakbonden die bij het overleg over de totstandkoming van de VCPB pleitten voor toezicht op alle ondernemingen met personeel (Coppieters, 1996). Dit pleidooi heeft later geleid tot het besluit van de Vlaamse regering ter subsidiëring van de erkende regionale preventiecellen (zie verder).

De *automatische meldingsplicht van probleembedrijven* werd ingevoerd om de minister bij steundossiers toe te laten rekening te houden met de continuïteit van de onderneming. De derde wijziging beoogde *meer gewicht te geven aan de aanbevelingen van de Commissie*. Zij kreeg ook de taak het herstelproces van de ondernemingen die steun en aanbevelingen kregen, op te volgen en erover te rapporteren aan de Vlaamse regering.

Preventiebeleid voor KMO's

Binnen het overleg in het VESOC bleven de vakbonden ijveren voor een preventief beleid bij KMO's. Dit resulteerde in 1994 tot de goedkeuring door de Vlaamse regering van de principes vervat in het "Ontwerpstandpunt van de sociale partners over de faillissementsvoorkoming bij KMO's in het kader van de werking van de Vlaamse Commissie voor Preventief Bedrijfsbeleid". Dit akkoord voorziet dat regionale preventiecellen kunnen opgericht worden die eventueel kunnen gesubsidieerd worden. Ondernemingen met minder dan 50 werknemers kunnen die cellen om hulp vragen bij het oplossen van hun problemen. Op 10 juni 1997 keurde de Vlaamse regering het "Besluit houdende de subsidiëring van de *regionale preventiecellen*" goed. In uitvoering van dat besluit werden in de loop van 1998 negen preventiecellen in Vlaanderen erkend. Ze bestrijken één of meerdere arrondissementen. Samen dekken ze het ganse Vlaamse

Gewest. Halfjaarlijks moeten ze een rapport over hun werking toezenden aan de VCPB die een overzicht van de activiteiten van de preventiecellen opneemt in haar jaarverslag.

Vermits het besluit van 10 juni 1997 slecht subsidiëring voorzag voor drie jaar heeft de Vlaamse regering een nieuw besluit uitgevaardigd op 14 december 2001 om de werking van de preventiecellen te continueren.

Taken van de Commissie

Het Decreet van 31 juli 1990 legt de volgende taken aan de VCPB op:

- Ze analyseert periodiek de ondernemingen of exploitatie eenheden met 50 of meer werknemers in het Vlaams Gewest;
- Ze kan alle ondernemingen met 50 werknemers of meer onderzoeken op eigen initiatief;
- Ze zal ondernemingen met 100 werknemers of meer grondig onderzoeken op verzoek van de Vlaamse regering, de onderneming zelf en op gemotiveerd verzoek van een meerderheid van de werknemersafgevaardigden nadat de commissarisrevisor in de ondernemingsraad is gehoord;
- Ze kan de grondig onderzochte onderneming aanbevelingen geven met betrekking tot het oplossen van problemen. Deze aanbevelingen moeten ook meegedeeld worden aan de Vlaamse regering en de ondernemingsraad. De onderneming moet binnen de 30 dagen op de aanbevelingen antwoorden. Dit antwoord moet de Commissie overmaken aan de Vlaamse regering en de ondernemingsraad.
- Blijkt uit een periodieke analyse of een grondig onderzoek dat een onderneming in moeilijkheden verkeert dan moet de VCPB deze onderneming melden aan de Vlaamse regering;
- Ze volgt het herstelproces op van ondernemingen die een aanbeveling hebben gekregen en tevens van de Vlaamse overheid steun hebben ontvangen;
- Ze brengt een jaarverslag uit over haar werking en de resultaten ervan.

De opdracht van de VCPB is dus nauwkeurig vastgelegd en omvat *drie kerntaken*: detectie van probleemondernemingen, grondig onderzoek naar de oorzaken en het voorstellen van mogelijke oplos-

singen. Haar *enig instrument* om het tij bij een onderneming met problemen te keren is *'goede raad'*. Voor de uitvoering daarvan is ze *volledig afhankelijk van de 'goodwill' van het management en de aandeelhouders*.

Werkwijze van de VCPB

Methodiek van de detectie van probleembedrijven

Ongeveer 2 650 bedrijven vallen onder de bevoegdheid van de Commissie. Jaarlijks worden deze gescreend op basis van de laatste beschikbare jaarrekening. Hierbij hanteert de commissie volgende indicatoren:

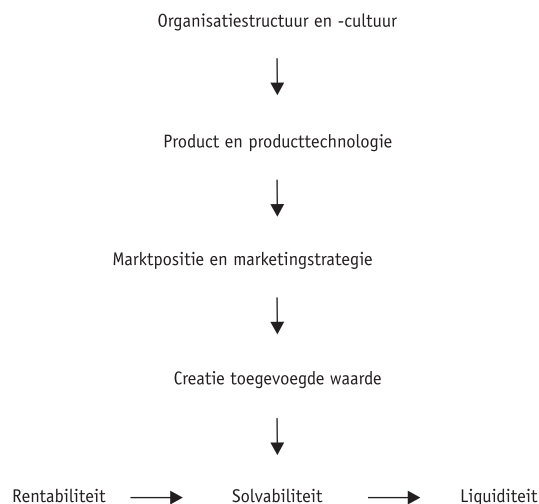
- De falingspredictiescore op basis van het model Ooghe en medewerkers (1982, 1985, 1991);
- De resultaten op 10 kernratio's;
- Het van toepassing zijn van alarmprocedures voorzien in het Wetboek van Vennootschappen: art. 332 voor de BVBA of art. 633 voor de NV (eigen vermogen < maatschappelijk kapitaal), art. 634 (eigen vermogen < een vierde van het maatschappelijk kapitaal) en art. 624 (twee opeenvolgende boekjaren met verlies);
- Achterstand in het betalen van de rsz-bijdragen;
- Aanvraag tot collectief ontslag (de relevantie van deze indicator werd recent aangetoond in de studie van het Planbureau "Survival and employment growth of Belgian firms with collective layoffs" (Van den Cruyce, 1999);
- Geprotesteerde wissels.

Ondernemingen die op één of meer van deze indicatoren negatief scoren (600 tot 650 per jaar) worden onderworpen aan een tweede analyse op grond van de vijfjarige evolutie in hun prestatie-indicatoren, aangevuld met informatie uit andere publieke bronnen. Deze selectieprocedure leidt tot een groep van 150 tot 170 ondernemingen waar op grond van de externe indicatoren duidelijke aanwijzingen zijn dat ze kampen met problemen die hun leefbaarheid kunnen bedreigen.

Het grondig onderzoek

Voor de laatste groep van ondernemingen moet dan een *grondig onderzoek naar de continuïteits-*

toestand en naar de oorzaken van de problemen gebeuren. Onderzoek naar de oorzaken van faillissementen toont immers aan dat de weg naar het faillissement een dynamisch en complex proces is (Altman, 1982; Argenti, 1976; Blazy, 1996; Blazy en Cambier, 1995; CEPME, 1986; Liefoghe, 1997 en Marco, 1988). Inzicht in dat proces voor een concrete onderneming vereist een onderzoek naar de organisatiestructuur, de productiemethoden en -technologie, de marktpositie en de marketingstrategie, de capaciteiten van het management, de aandeelhoudersstructuur en de externe omgeving. De risico-indicatoren geven slechts symptomen aan. Voor een inzicht in de mechanismen die tot negatieve resultaten leiden, is een grondig onderzoek nodig dat *verloopt volgens het diagnoseschema* (zie figuur) aangevuld met de evolutie in de externe omgeving van de onderneming (Coppieters, 1996 en VCPB, 1992):

De commissieleden, bijgestaan door de haar toegevoegde ambtenaren, voeren deze grondige onderzoeken uit. Hiervoor gaan ze ter plaatse om interne informatie in te winnen en een verduidelijking te vragen aan het management over de ondernemingstrategie. De *resultaten van het onderzoek worden verwerkt in een rapport*. Deze rapporten worden besproken op de tweemaandelijks vergaderingen van de commissie. Na bespreking beslist de commissie of, en eventueel welke aanbevelingen nodig zijn.

Tabel 1.
Prestaties van de VCPB

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Raming van het aantal ondernemingen onder toezicht (1)	1 000	2 700	2 700	2 650	2 650	2 650	2 650	2 650	2 650	2 650	2 650	2 650
Aantal geanalyseerde ondernemingen	182	443	521	562	514	536	678	700	651	699	630	647
Aantal grondige onderzoeken	37	79	81	84	81	78	80	86	97	93	81	31
– op initiatief van de Commissie	24	62	77	80	73	74	78	83	93	92	80	28
– op verzoek van de minister	12	14	–	–	1	–	–	–	–	–	–	–
– op verzoek van de onderneming	1	1	1	2	2	2	2	3	1	1	–	1
– op verzoek van de ondernemingsraad	–	2	3	2	5	2	–	–	3	–	1	2
Aantal faillissementen in groep onder toezicht		18	26	36	35	32	27	21	16	22	23	21
Aantal aanbevelingen	15	25	17	28	33	37	37	17	24	22	14	4
Aantal vergaderingen van de Commissie	16	20	20	20	21	19	20	19	20	19	17	11

(1) In 1990 was nog het Decreet van 1985 van toepassing

Bron: de jaarverslagen van de VCPB

De commissie slaagt er slechts in 80 tot 90 van de 150 tot 170 vereiste onderzoeken jaarlijks uit te voeren ten gevolge van een beperkte beschikbaarheid van de commissieleden – ze hebben allen een voltijdse job – en de onderbestaffing van haar secretariaat.

Haalt de VCPB haar doelstellingen?

De gerealiseerde activiteiten

In tabel 1 wordt een kwantitatief overzicht gegeven van de activiteiten die de VCPB heeft uitgevoerd.

Daaruit blijkt dat zij de haar *opgelegde taken heeft uitgevoerd*. Inzake detectie kunnen haar resultaten nauwelijks worden opgevoerd. Ruim 98% van de probleembedrijven wordt voorspeld. De bedrijven met problemen die zij niet als dusdanig aanwijst, zijn bedrijven die ofwel de laatste twee jaar geen jaarrekening hebben neergelegd of die pas in het jaar van analyse de grens van 50 werknemers bereiken.

Het *pijnpoint situeert zich op het vlak van de grondige onderzoeken*. De Commissie zelf slaagt er maar voor 60% in de gedetecteerde probleemgevallen grondig te onderzoeken. *Gebrek aan menskracht* is de oorzaak. Van de andere actoren die om een grondig onderzoek verzoeken, gaat schijnbaar weinig initiatief uit. Ten eerste moet men er rekening mee houden dat het gaat om ondernemingen met 100 werknemers of meer. Het betreft hier ongeveer 950 ondernemingen. Het gaat om grote ondernemingen waarvan het intern draagvlak voor zelfevaluatie en continue opvolging van zijn prestaties groter is. Bovendien hebben ondernemers een aversie tegenover al wat overheid is. Ook al bestaat de commissie zelf niet uit ambtenaren, toch wordt ze als een ambtelijk apparaat beschouwd. Sedert 1992 gebruiken de ministers van economie niet meer de mogelijkheid om bij steundossiers voor ondernemingen met 100 of meer werknemers een continuïteitsanalyse te vragen aan de VCPB. Voor de werknemersafgevaardigden in de ondernemingsraad is er een dubbele verklaring voor het gering aantal vragen. De procedure is voor hen omslachtig. Er moet eerst een vergadering belegd worden waarin ze de commissarisrevisor moeten beluisteren en vervolgens moeten ze hun verzoek nog eens motiveren. Voor de evaluatie van de fi-

nanciële informatie doen ze doorgaans een beroep op de vrijgestelden van de dienst onderneming van de vakbonden. Deze vrijgestelden kunnen zich niet tot de VCPB wenden. Wanneer er echt een accuut continuïteitsprobleem is, wensen werknemers goede maatjes te blijven met het management om een zo gunstig mogelijke vertrekpremie te krijgen of een zo interessant mogelijke regeling als het uitdraait op een sluiting of een faillissement.

De prestaties in 2001 liggen substantieel onder het niveau van voorgaande jaren ten gevolge van een ontmanteling van het secretariaat. In december 2000 heeft de minister van economie 2 ambtenaren van niveau 1, waaronder de secretaris, gedetacheerd naar de dienst Economisch Ondersteuningsbeleid. In januari 2001 is dan één van de twee overblijvende ambtenaren van niveau 1 langdurig ziek geworden. Bovendien werd de enig overblijvende ambtenaar van dat niveau nog belast met het herschrijven van het besluit ter subsidiering van de preventiecellen. *De VCPB heeft daarom zichzelf technisch werkloos verklaard.*

Bij bespreking van het jaarverslag van de VCPB in het VESOC wordt regelmatig de opmerking gemaakt dat we toch relatief weinig aanbevelingen doen. De commissie voert een discreet beleid en gedraagt zich nederig. Wanneer de commissie met haar grondig onderzoek begint naar aanleiding van vastgestelde problemen op grond van historische gegevens is het vrij normaal dat de ondernemer zelf reeds heeft opgemerkt dat hij een probleem heeft. Indien hij dan bij het onderzoek ter plaatse zinvolle plannen voorstelt om de continuïteit te herstellen, zou het van arrogantie getuigen die plannen via een formele aanbeveling nog eens schriftelijk te bevestigen. Tijdens de gesprekken met de ondernemingsleiding worden die plannen afgetast en suggesties voor verbetering gedaan. Enkel wanneer de VCPB vaststelt dat de voorgestelde maatregelen haar onvoldoende lijken of wanneer zij een andere visie heeft op de oorzaken van de problemen gaat ze over tot een formele schriftelijke aanbeveling.

De hamvraag

Regelmatig wordt de VCPB geconfronteerd met *de vraag hoeveel faillissementen ze voorkomen heeft*.

Daarop wordt steeds met een vraag geantwoord: hoe meet je het onmeetbare? De *commissie kan slechts goede adviezen geven*. Ze beschikt over geen enkel instrument om tussen de kernen in het beheer van een onderneming. Het management moet het herstel realiseren. Indirect kan de Commissie wel een indicatie geven. Van de ondernemingen waar de commissie een grondig onderzoek heeft gedaan, presteert 40% opnieuw behoorlijk tot goed, 30% worstelt nog steeds met problemen en 30% is failliet verklaard. De commissie kan duidelijk voorbeelden geven van ondernemingen waar haar inbreng mede geleid heeft tot het herstel. De discretieplicht die het decreet haar oplegt belet haar die cases in haar jaarverslag te beschrijven. In sommige gevallen heeft haar inbreng ondernemingen nog voor verschillende jaren op de been gehouden aan marktvoorwaarden.

Het preventief bedrijfsbeleid staat ter discussie

Reeds van bij haar ontstaan stond de VCPB ter discussie. De *sociale partners hebben steeds een verschillende visie gebuldigd*.

De *werkgevers* hebben altijd het standpunt verdedigd dat men de markt haar werk moet laten doen. Een instrument als de VCPB werkt volgens hen niet en het geld eraan besteed, is weggegooid geld (werkingskosten 2001: 90 000 euro). Ze stellen dat de Kamers van Handelonderzoek en de VCPB hetzelfde werk doen. Preventief beleid betekent voor hen ondernemingsvriendelijk beleid. Daarbij denken ze “aan investeringen in materiële en kennisinfrastructuur, een afname van de fiscale en administratieve lastendruk en een optimalisering van de administratieve lastendruk.” “De gevolgen van faillissementen op de tewerkstelling moeten worden opgevangen door de arbeidsmarkt minder rigide te maken en de inzetbaarheid van werknemers te verhogen” (Callaerts, 2002).

Daartegenover staat de visie van de *vakbonden* die in het Vlaams sociaal overleg steeds hebben gepleit voor een preventief beleid in de betekenis van faillissementsvoorkoming. Van Den Rijse verdedigt zelfs het standpunt dat elk faillissement er een teveel is (2002). Preventiebeleid heeft volgens de vakbonden een positief effect op de werkgelegen-

heid en voorkomt zowel aanzienlijke persoonlijke als maatschappelijke kosten die gepaard gaan met een faillissement. Zij stellen dat de werkingmogelijkheden van de VCPB moeten verbeterd en geoptimaliseerd worden.

Het is niet de VCPB die argumenten moet aandragen in de ene of andere richting. Het zijn de *beleidsvoerders* die de beleidskeuzes moeten maken. Wel betreurt de VCPB dat het beleid reeds sedert het najaar van 1999 een evaluatie heeft aangekondigd, maar deze nog steeds niet heeft uitgevoerd. Impliciet schijnt het beleid wel een keuze te hebben gemaakt door de VCPB eind 2000 de middelen te ontnemen om haar taken uit te voeren.

Kanttekeningen

Ten persoonlijke titel wensen we wel een paar kanttekeningen te maken bij de twee geschetste visies.

Faillissementen brengen voor de getroffen werknemers transactiekosten mee. Een nieuwe baan zoeken kost geld. Vaak kan men niet aan de slag tegen zijn huidig loon en wordt men soms geconfronteerd met langere verplaatsingen. Die transactiekosten nemen toe naarmate werknemers ouder en lager geschoold zijn. *Als men de maatschappelijke kost van een faillissement afweegt tegen de kost van de VCPB dan volstaat het voorkomen van één faillissement om reeds een positief maatschappelijk voordeel te realiseren*. Vakbonden zien over het hoofd dat een effectiever preventief beleid meer middelen zal eisen dan er thans worden aan besteed. Bovendien ontstaat het gevaar dat door vrijwel kosteloze dienstverlening marktverstoring kan optreden niet enkel in de markt waarin de geholpen onderneming actief is, maar ook in de markt van het bedrijfsadvies. Uiteindelijk komt de keuze voor het beleid neer op kiezen voor een sociaal geïnspireerd beleid of een ‘laissez faire’-optie waar alles wordt overgelaten aan de marktwerking.

Piet Coppieters

Faculteit TEW UFSIA-RUCA, UA

Voorzitter van de Vlaamse Commissie voor Preventief Bedrijfsbeleid

Referenties

- Allman, D. (1984), *The 1978-1983 increase in U.S. business failures*. Economic Review, July-August, 32-38 p.
- Altman, E. (1982), *Corporate financial distress: guide to predicting, avoiding and dealing with bankruptcy*. John Wiley and Sons, New York, 361 p.
- Argenti, J. (1976), *Corporate collapse: causes and symptoms*. Mc Graw Hill, London, 193 p.
- Blazy, M. (1996), *Mimétisme, erreurs d'anticipation de la demande et risque de défaillance des entreprises*. Economie et Prévisions, nr. 4, 1-18 p.
- Blazy, M. & Combier, M. (1995), *Causes de la défaillance des entreprises et déroulement de la procédure collective*, Observatoire Consulaire, nr. 4, 31-47 p.
- CEPME (1986), *Les causes de défaillance des entreprises industrielles*, CEPME, Paris, 35 p.
- Coppieters, P. (1996), *De Vlaamse Commissie voor Preventief Bedrijfsbeleid: actie en instrumenten*. In Wymeersch, E.: Financieel recht tussen oud en nieuw. Maklu, Antwerpen-Appeldoorn, 847-859 p.
- Liefooghe, B. (1997), *Causes et mécanismes des faillites d'entreprises: une synthèse bibliographique*, FUNDP, CeReFIM, Cahiers N° 189, Namur, 45 p.
- Marco, L. (1988), *La démographie des entreprises, théories et statistiques*, Economie et Sociétés, N° 8, 111-142 p.
- Marco, L. (1989), *La montée des faillites en France au 19ème et au 20ème s.*, L'Harmattan, Paris, 199 p.
- Ooghe, H. & Verbaere, E. (1982), *Determinanten van faillig: verklaring en predictie*. Rijksuniversiteit Gent, 166 p.
- Ooghe, H. & Verbaere, E. (1985), *Predicting Business Failure on the Basis of Accounting Data: the Belgian Experience*. The International Journal of Accounting, vol. 9, nr. 2, 19-44 p.
- Ooghe, H., Joos, P. & De Vos, D. (1991), *Failure Prediction Models*. Bedrijfsfinanciering, RUG, Gent, 224 p.
- Van den Cruyce, B. (1999), *Survival and employment growth of Belgian firms with collective layoffs*. Federal Planning Bureau, Brussels, Working Paper 8-99, 27 p.
- VCPB, Jaarverslagen 1990 t.e.m. 2001, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Economie, Brussel.